

УДК 339.92:338.516.46

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/291-292

ЮЛІЯ ЛІТВІЧЕНКО,

здобувач вищої освіти

Вадим ПУХАЛЬСЬКИЙ

доцент кафедри фінансів, банківської
справи, страхування та фондового
ринку Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова,
кандидат економічних наук, доцент

ВПЛИВ ТАРИФНОГО І НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сфері торгівлі передбачає використання різноманітних економічних та технічних заходів державного контролю. Ці заходи поділяються на дві основні групи.

Перша група включає тарифні заходи, зокрема Митний тариф України, ухвалений відповідно до Закону України «Про Митний тариф України» [3]. До цієї групи також належать особливі та спеціальні види мита, встановлені законами України: «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [5], «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» [2] та «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» [4].

Друга група охоплює нетарифні заходи, такі як ліцензування, тарифні квоти, субсидування, повне або часткове ембарго, національні та міждержавні технічні регламенти, обмеження щодо термінів розрахунків з контрагентами за зовнішньоекономічними контрактами та ін.

Тарифні методи регулювання в своїй суті становлять економічні методи, оскільки їх дія прямо пов'язана із ситуацією на конкретному ринку товарів. Їхньою головною метою є сприяння вітчизняному виробнику шляхом впровадження механізму, який підвищує вартість імпортованих товарів та, відповідно, знижує вартість експортованих товарів, що має прямий вплив на зовнішньоторговельні операції та загальний прибуток підприємства. З іншого боку, заходи нетарифного регулювання мають характер заборони та обмеження, впливаючи безпосередньо або опосередковано на обсяг імпорту певних товарів та послуг. Ці заходи можуть навіть забороняти ввезення іноземних товарів чи послуг на внутрішній ринок країни [8].

Приєднанням до міжнародних конвенцій та угод, а також здійсненням інтеграційних процесів Україна бере на себе відповідальність, виконання якої доручається органам центральної виконавчої влади. Це фактично є основою для виконання одного з ключових завдань держави – створення та підтримка умов для експортерів та імпортерів задля сприяння підвищенню показників світової торгівлі та загальному розвитку національної економіки.

Однак світовий досвід підтверджує, що нетарифні заходи регулювання зовнішньоекономічної діяльності відіграють важливу роль і часто мають політичне підґрунтя. Окрім зазначених раніше, до нетарифних заходів потрібно віднести дискримінаційні торговельні угоди. У сучасних умовах нетарифні обмеження є одними з найпоширеніших методів обмеження доступу до внутрішніх ринків і підтримки місцевих виробників, проте їх застосування має бути обдуманим і обґрунтованим. До таких заходів належать урядові субсидії, кількісні обмеження (квотування, ліцензування), обов'язкові санітарні, технічні норми, а також окремі адміністративні процедури [1].

Щодо використання Україною заходів нетарифного регулювання слід відзначити, що наша країна використовує ці заходи обережно. Наприклад, у 2019 році було застосовано 34 заходи нетарифного регулювання, а у 2020 році – 33. У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії на територію України діє повна заборона на ввезення товарів російського походження, що є найбільш кардинальним обмеженням – ембарго. Відзначається, що застосування заходів нетарифного регулювання в Україні має певний зв'язок із розвиненими країнами, оскільки переважно це технічні бар'єри в торгівлі, а також санітарні та фітосанітарні

заходи. Активно використовуються також антидемпінгові мита та кількісні обмеження, проте часто ці заходи мають не лише економічну, а й політичну мету [7].

Безпосередньо після агресивних дій росії Державна митна служба України заявила про призупинення роботи певних митних пунктів пропуску на кордоні з росією та білоруссю. Наступною подією стало офіційне розпорядження Кабінету Міністрів України № 188-р від 26 лютого 2022 року, яким було тимчасово припинено дію ряду пунктів пропуску через державний кордон та контрольних пунктів. В результаті цих заходів фактично припинено митне оформлення товарів, що ввозяться з росії та білорусі. Одним із примусових заходів влади стало введення обмежень на трансфер валютних цінностей та коштів. Крім того, 24 лютого 2022 року Національний банк України видав Постанову № 18, яка визначає умови функціонування банківської системи під час дії воєнного стану та передбачає заборону на здійснення транскордонних переказів валютних цінностей з України та переказів коштів на кореспондентські рахунки [6].

Тарифні та нетарифні обмеження мають прямий вплив на обсяги зовнішньої торгівлі та умови здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Однак важливо застосовувати як тарифні, так і нетарифні заходи, враховуючи всебічний аналіз ситуації як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому.

Удосконалення системи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності потребує врахування таких аспектів:

- чітке визначення об'єктів та принципів нетарифної системи і її законодавче врегулювання;
- юридичне відокремлення нетарифної системи від інших схожих форм регулювання та встановлення її статусу;
- перегляд організаційної структури органів, що займаються нетарифним регулюванням, і закріплення їх повноважень;
- уникнення дублювання функцій та розроблення механізму взаємодії між різними органами;
- деталізація принципу законності, що передбачає, що нетарифне регулювання може здійснюватися тільки компетентними органами за певних умов;
- удосконалення і закріплення процедур провадження у справах, пов'язаних з нетарифним регулюванням.

Отже, для забезпечення ефективного функціонування системи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні важливо враховувати економічний, інституційний і законодавчий аспекти, узгоджуючи їх із державними інтересами та зосереджуючи увагу на підтримці та захисті національного виробника і споживача. Виконання такої стратегії передбачає сильну виконавчу владу органів держави, які мають повноваження у сфері ЗЕД, і систему нормативних актів, які чітко визначають механізми нетарифного регулювання і гарантують їх ефективне виконання відповідними органами. Під час вибору заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності необхідно враховувати національні інтереси держави, зокрема, захист інтересів вітчизняних виробників і споживачів, допомагаючи створенню сприятливих умов для розвитку внутрішнього господарства та інтеграції в глобальну систему світової економіки.

1. Вагагович М. І. Сучасні теоретичні засади митного регулювання в контексті державного регулювання національної економіки: міжнародні аспекти. *Ефективна економіка*. 2017. № 8. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6933>.

2. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-14#Text>.

3. Про Митний тариф України : Закон України від 19 жовтня 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text>.

4. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну : Закон України від 22 грудня 1998 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14#Text>.

5. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту : Закон України від 22 грудня 1998 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14#Text>.

6. Зовнішньоекономічна діяльність в умовах війни. *ЛІГА ЗАКОН*. URL : https://biz.ligazakon.net/analytics/210611_zovnshnoekonomichna-dyalnst-v-umovakh-vyni.

7. The World Trade Organization. URL : https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm.

8. Подра О. П., Петришин Н. Я., Ноджак Л. С. Особливості класифікації та використання заходів нетарифного регулювання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2021. № 2 (8). С. 98–108.